رۆژی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر… رەزا شوان

رۆژی (۲۳/ ئەپریل)ی هەمووو ساڵێک، بە (رۆژی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر) لە جیهاندا ناسراوە.. رێکخراوی (یۆنسکۆ) ی جیهانی و هەموو دەوڵەتانی جیهان، بەم بۆنە گرنگەوە، ئاهەنگی گەورە و شایستە دەگێڕن.. کتێبخانە گشتییەکانیش پێشانگای تایبەتی بە تازەترین کتێبە چاپکراوەکان دەکەنەوە.. میدیا و تەلەفزیۆن و رادیۆکانیش، چاوپێکەوتن لەگەڵ نووسەران و هاوڕێیانی کتێب و هەگرانی خوێندنەوە سازدەکەن.
هەر لەم رۆژەدا، کتێبدۆستان کتێبی تازە و گوڵ پێشکەش بە یەکتری دەکەن.. چونکە کتێب بە نرخترین و گرنگترین یادگارییە، گوڵیش جوانترین دیارییە و گوزارشتە لە سۆز و رێز و خۆشەویستی بە مرۆقی بەرانبەر.. ئەم نەریتەش بە یەکەمین جار لەم رۆژەدا، لە کەتەلۆنیای ئیسپانیا بوو بە نەریت و باو.. کتێبفرۆشەکان لەگەڵ کڕینی هەر کتێبێکدا، گوڵێکی جوان و گەشیان پێشکەش بە کتێبکڕەکە دەکرد.. لەو کاتەوە بووە بە باو.
بێگۆمان کتێب و نووسەران، گرنگترین و گەورەترین رۆڵیان، لە مێژووی ئادەمیزاددا هەبووە و هەیە.. شارستانییەکان و پێشکەوتن و داهێنان هەموو لە سایەی بیر و خەیاڵ و کتێبەکانی نووسەراندا هاتوونەتەدی.. کتێب ئەڵقەیەکە لە نێوان رابردوو و ئەمڕۆدا، پردێکە لە نێوان رۆشنبیرییەکاندا. کتێب و خوێندنەوە دەماری ژیانی مرۆڤن.. ئەگەرچی لە ئەمڕۆدا، تەکنەلۆژیا هەی خێرای مۆدێرزمی هێناوەتە ئاراوە بۆ فێربوون وەرگرتن و خۆڕۆشنبیریکردن لەوانەش ئینتەرنێت و تەلەفزیۆنی رەنگاوڕەنگ.. بەڵام گرنگی کتێب و چێژی خوێندنەوە لە کتێبدا کاڵەوە نەبوونە.. وەک چۆن پێویستە لە هەموو ماڵێکدا، چێشتخانە هەبێت بۆ ئامادەکردنی خواردن، تا تێری خواردن ببین.. هەر بەم جۆرەش پێویستە لە هەموو ماڵێکدا، کتێبخانە هەبێت و بە کتێبی بابەت هەمەجۆرە بیڕازێنینەوە. چونکە خوێندنەوە خۆراکی پێویستی ئەقڵە و زاخاوی بیر و هۆشمان دەدات.. هۆیەکی گرنگی خۆڕۆشنبیریکردن و زۆر زانینە.

(تۆماس جیفرسۆن) دەڵێت:"من ناتوانم بەبێ کتێب بژیم"

(جیلبێرت کیس تیشیسترۆن) دەڵێت:"ژۆرێک بەبێ کتێب.. وەکو گیانێکە بەبێ رۆح"

(جان جاک رۆسۆ) ش دەڵێت:"وا تێدەگەم، کە هەموو ئەو شتانەی دەیانزانم لە کتێبەوە فیریان بوومە"

(مەلالا یوسفزای) پاکستانی، ئەو کچە منداڵەی قوتابییەی، کە (چەکدارانی تاڵیبان) لە پاکستان تەقەیان لێکرد و برینداریان کرد، هەر لەبەر ئەوەی بە قوتابخانە دەچوو کە فێربێت و بخوێنێتەوە، بەڵام کۆڵی نەدا و درێژەی بە خوێندن دا و هانی هاوڕێکانیشی دا کە کۆڵنەدەن.. مەلالا یوسفزای لە تەمەنی (١٧) ساڵیدا، لە ساڵی (٢٠١٤) دا، لەگەڵ (کابلاش ساتیارسی) کە پیاوێکی هیندیە، هەردووکیان چالاکوانی داکۆکیکەرن لە مافەکانی منداڵان و مێردمنداڵان.. پێکەوە بە هاوبەشی (خەڵاتی نۆبڵی ئاشتی) یان پێ بەخشین.. مەلالا تا ئێستا بچووکترین براوەی (خەڵاتی نۆبڵ)ە لە جیهاندا.. مەلالا لە وتارێکیدا، لە بەردەم کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا، وتی:

"با کتێب و پێنووسەکانمان بگرین بە دەستمانەوە.. ئەمانە بەهێزترین چەکی ئێمەن"

رێکخراوی یۆنسکۆی جیهانی (بۆ پەروەردە و رۆشنبیری و زانیاری) کە سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکانە.. لەو کۆنگرەیەی کە لە ساڵی (١٩٩٥) لە لە شاری (پاریس) لە فەرنسادا بەڕێوەچوو، رۆژی (٢٣/ ئەپریل) ی وەکو (رۆژی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر) راگەیاند.. وەکو گوزارشتکردنێک لە رێزگرتن و پێزانین بە کتێب و بە رۆڵی بەرزی نووسەران لە بڵاوکردنەوەی زانست و زانیاریدا.

هەموو ساڵێک لەم رۆژەدا، رۆژی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر لە هەموو وڵاتانی جیهاندا، ئاهەنگ وچالاکی شیاوی پەیوەند بە کتێب و نووسەران سازدەکەن و پێشانگای کتێب دەکەنەوە و کۆمەڵێکیش لە نووسەرانی ناسراویان خەڵات دەکەن.

هەموو ساڵێکیش، هەر ساڵەی لە شارێکی یەکێک لە دەوڵەتەکان، کە لە لایەن یۆنسکۆ و ئەو رێکخراوانەی، کە نوێنەرایەتی ئەم سێ کەرتە دەکەن: کەرتی خانەکانی چاپ و بڵاوکردنەوەی کتێب، کەرتی فرۆشیارانی کتێب، کەرتی کتێبخانەکان، ئەو دەوڵەت و ئەو شارە دیاری دەکەن و بڕیاری لەسەر دەدەن، کە لە رۆژی (٢٣/ ئەپریل) ەوە بۆ ماوەی ساڵێک ببێت (پایتەختی جیهانی کتێب) و هەر لەو رۆژەدا پێشانگای کتێبی لێدەکەنەوە. بۆ یەکەمین جار لە ساڵی (٢٠٠١) دا، شاری (مەدرید)ی پایتەختی ئیسپانیا، کرا بە (پایتەختی جیهانی کتێب) و پێشانگایەکی گەورەی کتێبی لێکرایەوە.. ئەمساڵیش شاری (کوالالەمپور) ی پایتەختی دەوڵەتی (مالیزیا) دەکرێت بە پایتەختی جیهانی کتێب و لەو رۆژەشدا پێشانگای گەورەی کتێبی لێدەکرێتەوە.. هەر لەم رۆژەدا و لەم پایتەختەدا، (خەڵاتی یۆنسکۆ) ش دەدرێت، بە نووسەرانی ناسراوی ساڵی رابردوو، لە بواری (ئەدەبی منداڵان) و

بواری (ئەدەبی لاوان) دا.

شایەنی باسیشە، هەڵبژاردنی رۆژی (٢٣/ ئەپریل) وەکو رۆژێکی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر، هەڵبژاردنێکی هەڕەمەکی و لە خۆوە و بێ بنەما نەبوو، بەڵکو هەڵبژاردنێکی هێمایی و رۆشنبیری و ئەدەبی و رێزلێنانی لە پشتەوەیە، کە سەنگیان لە ئەدەبی جیهانیدا هەیە.

لە رۆژێکی وادا، لە (٢٣/ ئەپریل/١٦١٦) دا، کەڵە نووسەر و شاعیر و رۆمانتوس و شانۆنووسی جیهانی (ولیام شکسپیر) کۆچی دوایی کرد، هەر لەم رۆژ و ساڵەدا بوو، نووسەر و شاعیری مەزنی ئیسپانی (میگیل دی تیبانتس) نووسەری سەرکێشی□ ئەفسانەییەکانی (دون کیشۆت)، لە رۆژی (٢٣/ ئەپریل/ ١٦١٦) کۆچی دوایی کرد. هەر لەم رۆژ و مانگەشدا، چەندین نووسەر و شاعیر و ئەدیب و رۆماننووسی ناسراوی جیهانی، لەدایکبوون یا کۆچی دواییان کرد، لەوانەش: (مۆریس درایۆن، ئینگا گارسیلاسۆ دی لاڤیگا ، فلادیمێر نابۆکۆڤ، هال□د□رک لاکسنس، جۆزێت بلا، مانۆیل میگیا فاییگۆ،…) زۆریش گەڕام بۆ رۆژی لەدایکبوون یا کۆچی نووسەرێکی ناسراوی کوردمان لەم رۆژ و مانەدا، تا لێرەدا ناویان بنووسم، بەرچاوم نەکەوتن.

هەموو ساڵێکیش رۆژێ پێش (رۆژی جیهانی کتێب) واتا لە رۆژی (٢/ ئەپریل) دا، کە یادی لەدایکبوونی کەڵەنووسەری بواری ئەدەبی منداڵان، چیرۆکنووس (هانز کریستیان ئەندەرسین) ی دانیمارکییەە، کە بە (باوکی ئەدەبی منداڵان) لە جیهاندا ناسراوە.. هانز ئەندەرسین، لە رۆژی (٢/ئەپریل/١٨٠٥) لە دانیمارک لە دایک بووە.. هەر دوو ساڵ جارێک، دانیمارک بە بۆنەی لەدایکبوونی هانز ئەندەرسین، لە رۆژی (٢/ ئەپریل) دا، دوو خەڵاتی بەنرخ، کە بە (خەڵاتی ئەدەبی منداڵان) یا بە (خەڵاتی نۆبڵی بچووك) ناودەبرێت، خەڵاتەکانیش بریتین لە دوو (میدالیای زێڕ) و دوو (بڕوانامەی دپلۆم)، لە لایەن شاژنی دانیمارک (مارگرێتی دووەم)ەوە، لە ئاهەنگێکی شایستەدا لە (کۆپنهاگن) ی پایتەختدا، دەدرێت بە باشترین نووسەری کتێبی منداڵان و بە باشترین هونەرمەندی وێنەکێشی کتێبی منداڵان، لە ماوەی ئەو دوو ساڵەی رابردوودا.. گەرچی تا ئێستا بە فەرمی رۆژی لەدایکبوونی (هانز کریستیان ئەندەرسین) نەکراوە بە (رۆژی جیهانی کتێبی منداڵان). بەڵام دانیمارک و چەند وڵاتێکی تر، بۆ بەرزڕاگرتن و پێزانینی ئەو خزمەتە زۆر و گەور□ یەی کە هانز ئەندەرسین پێشکەشی بواری ئەدەبی منداڵانی کردوون، لە ساڵڕۆژی لەدایکبوونیدا، کە بە رۆژێکی میژوویی و بە وەرچەرخانێک لە ئەدەبی منداڵان لە جیهان دادەنرێت، ئاهەنگ و چالاکی شایستە د□گ□□□ن. هانز کریستیان ئەندەرسین لە رۆژی (٤/ ئەوگوست/١٨٧٥) دا، لە شاری کۆپنهاگن کۆچی دوایی کرد.

بە بۆنەی (ڕۆژی جیهانی کتێب و مافەکانی نووسەر) جوانترین پیرۆزبایی لە سەرجەم نووسەران و هاوڕێیانی کتێب و لە خوێنەرانی کوردمان دەکەم.. هیوادارم زیاتر و زیاتر هۆگر و شەیدای خوێندنەوەی کتێب و ڕۆژنامە و نووسینی کتێب ببین.. تا خوێندنەوە ببێت بە پێویستییەکی سەرەکی و بە بەشێکی گرنگ لە کولتوور و لە ژیانمان.. تا ئەو رادەیەی ڕۆژانە نەتوانین بەبێ خوێندنەوەی کتێب و ڕۆژنامە هەڵبکەین.

دەبا عاشقانی کتێبی کوردیمان، هەموو ساڵێک لەم ڕۆژەدا، بیکەن بە نەریتێکی باو، بە دیاری و بە یادگاری (کتێب و گوڵ) پێشکەش بە یەکتری بکەن.. منداڵەکانیشمان لەسەر ئەم نەریتە جوان و بەسوودە رابهێنن.

داواش لە کتێبخانە گشتییەکانی شارەکانی کوردستان دەکەم، کە بە ئەم ڕۆژە چالاکی و بەرنامەیان تایبەتییان هەبێت و کۆمەڵێک پۆستەر و دروشمی گونجاو بە هاندانی گەورە و منداڵان بۆ خوێندنەوە.. پۆستەرەکانیش لە شوێنە گشتییەکانی شاردا، هەڵیان بواسن. بۆ نموونە:(کتێب باشترین هاوڕێیە)، (کتێب جوانترین دیاری و یادگارییە)، (خوێندنەوە خۆراکی ئەقڵە)، (دەمانچە و تفەنگ بە منداڵەکانتان مەکەن.. گۆقار و کتێبی منداڵانیان بۆ بکەن)، (گەر دەتەوێ هەمیشە لە یادمدا بیت.. کتێبێکم پێشکەش بکە)،(دایکان و باوکانی هۆشیار، هانی منداڵەکانتان بدەن با گۆقار و کتێبی منداڵان بخوێننەوە)، (هەر خەریکی تاوڵە و دۆمینە مەبن.. چەند کتێبێک بخوێننەوە) … هتد.

مامۆستا دڵسۆزەکان، دادە دلۆقانەکانی باخچەکانی منداڵان، با کتێبەکانی کتێبخانەکانی قوتابخانەکانتان تۆز لێیان نەنیشێن.. کتێب بۆ رازاندنەوە نییە.. بۆ خوێندنەوەیە.. ئێوە دەتوانن ڕۆڵێکی زۆر گەورە ببینن، لە ڕۆشنبیرکردنی قوتابییەکانتان و لە هاندانیان بۆ خوێندنەوە.. ببورن، کە ئەم پرسیارەتان لێدەکەم: ئایا لە ماوی ساڵێکی خوێندندا، ناڵێم دوو جار، بە تەنیا جاریکیش قوتابییەکانتان بردوون بۆ (بەشی منداڵان) لە کتێبخانەی گشتی شارەکەتاندا.. تا ئاشنای کتێب و کتێبخانە ببن و هۆگری خوێندنەوە ببن..؟

وەزارەتی ڕۆشنبیری کوردستان، ئەم پرسیارە ئاراستەی ئێوە دەکەم، ئایا تا ئێستا، لە (ڕۆژی جیهانی کتێب) و لە بۆنە ڕۆشنبیری و ئەدەبییەکانی تردا.. چەند نووسەری بە توانا و ناسراوی کوردمان لە بواری ئەدەبی منداڵاندا، لە لایەن ئێوەوە، خەڵات کراون؟ بڕوا

ناکەم ئەوانەی کە تا ئێستا خەڵاتیش کراون، لە پێنجەکانی دەستەکمان زیاتربن. راستییەکەی ئەوەیە، کە ئەوە وەکو پێویست ئاوڕتان لە ئەدەبی منداڵان و لە نووسەرانی ئەم بوارە گرنگ و چارەنووسازە نەداوەتەوە.

رەزا شوان

نەرویج: ١٩/ ئەپریل/٢٠٢٠